
Nyttårsønske fra sliten kommuneoverlege

LEDER

BETTINA FOSSBERG

bettinacaroline.fossberg@lillestrom.kommune.no

Bettina Fossberg er spesialist i samfunnsmedisin, master i helseadministrasjon og kommuneoverlege i Lillestrøm. Hun er fungerende leder av spesialitetskomiteen i samfunnsmedisin.

Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Pandemiens andre bølge krever gode lokale smittevern vurderinger, bedre samhandling og bedre kommunikasjon. Da må kommuneoverlegen være sentral i den lokale kriseledelsen.

For å redusere smittespredning under pandemien har ledelsen både nasjonalt og lokalt innført tiltak som endrer folks hverdagsliv. At folk faktisk gjennomfører disse endringene, er avgjørende for å lykkes med smittevern arbeidet. Verdens helseorganisasjon (WHO) påpeker at for å etterleve tiltak må enkeltindividene ha en egen motivasjon for – samt både evne og mulighet til – å gjennomføre endringene (1).

I starten av pandemien innførte nasjonale myndigheter tiltak, og lokale myndigheter fulgte opp med råd og veiledning. Dette var krevende nok, når man som lokal kommuneoverlege fikk endringene servert på pressekonferanse samtidig med resten av befolkningen. Imidlertid hadde folk høy motivasjon for å følge tiltakene.

Nå står vi i den andre bølgen av pandemien, og situasjonen er endret. Det snakkes om tiltakstretthet. En nylig artikkel i BMJ peker på at det mer presist handler om fallende motivasjon, evne og mulighet til å følge opp de endringene som tiltakene medfører. Dette skyldes kanskje særlig økonomiske og sosiale konsekvenser av tiltakene (2). I tillegg er det en variasjon i smittesituasjonen i landet, både mellom regioner og mellom nabokommuner. Tiltakene må derfor differensieres basert på den regionale og lokale smittesituasjonen. For å få gjennomslag for og etterlevelse av nye lokale tiltak blir det derfor viktig at lokale myndigheter gjør gode smittevern vurderinger slik at tiltaksbyrden ikke blir uforholdsmessig stor. Dette byr på særlig tre utfordringer for den lokale kriseledelsen:

For det første må den lokale ledelsen legge til rette for mer samhandling om tiltak mellom kommuner i samme bo- og arbeidsregion. Tiltakene bør diskuteres og avstemmes mellom kommuner hvor befolkningen beveger seg på tvers. Prosessene går imidlertid raskt, og det er lite tid til å sammenstille ordlyd og detaljer. Dette kan føre til uheldige lokale variasjoner mellom nabokommuner, som både kan gi manglede effekt av tiltakene og manglende forståelse i befolkningen.

«Nyttårsforsettet for alle kommuner bør være å ha en uthvilt kommuneoverlege sentralt plassert i lokal kriseledelse»

For det andre medfører lokale tiltak et større behov for tydelig kommunikasjon. Nasjonale myndigheter kommuniserer ut de nasjonale tiltakene, men i økende grad må lokale myndigheter selv formidle egne tiltak. Disse er ofte strengere enn de nasjonale og kan bidra til forvirring i befolkningen. Det er ikke lenger kun fortolkning av nasjonale regler, men også formidling av egne lokale regler som er viktig. Lokale myndigheter må derfor bruke mer tid og ressurser på denne kommunikasjonen for å sikre at befolkningen forstår tiltakene og har motivasjon, evne og mulighet til å følge dem opp.

For det tredje byr situasjonen med flere lokale tiltak på mer krevende vurderinger i den lokale kriseledelsen. I en tid hvor mange kjenner på dalende motivasjon for stadig flere tiltak, er det viktig at tiltakene er målrettede, hensiktsmessige og ikke mer inngripende enn de behøver å være. Dette krever god samfunnsmedisinsk kunnskap og forståelse. Det krever en kommuneoverlege.

Alle kommuner er pålagt å ha en kommuneoverlege som sin øverste medisinskfaglige rådgiver (3). Imidlertid står kommunen fritt til å bestemme egen administrasjonsordning og dermed også hvordan rollen skal organiseres. Dette har ført til store lokale variasjoner både i stillingsstørrelse og rolleplassering i ulike kommuner (4). I en rapport fra 2016 kom det frem at stillingsbrøken som er avsatt til rollen mange steder, er underdimensjonert (5).

De fleste kommuneoverleger har stått i front for det lokale arbeidet med testing, isolering, smittesporing og karantenesetting (TISK), ved siden av å være rådgiver for befolkningen, lag og foreninger, næringsliv og kommunale tjenester. Det har vært ubegrenset med arbeidsoppgaver, og mange steder ubegrenset arbeidstid. Hvis ikke kommunene klarer å skape levelige arbeidsforhold for sin viktigste medisinskfaglige ressurs, kan dette få ekstra store følger nå som mer av beslutningene legges lokalt. Kommuneoverlegen må ha tilgang på beslutningsarenaene og tid til å gjøre gode smittevern vurderinger basert på sin samfunnsmedisinske kunnskap.

Skal vi lykkes med den nasjonale strategien for å holde smitten nede, er vi helt avhengig av at det gjøres gode lokale vurderinger (6). De kommunene som får til gode smittevern vurderinger, god regional samhandling og bedre kommunikasjon om lokale tiltak, er best rustet for 2021. Da bør nyttårsforsettet for alle kommuner være å ha en uthvilt kommuneoverlege sentralt plassert i lokal kriseledelse.

LITTERATUR

1. Pandemic fatigue – reinvigorating the public to prevent covid-19. København: World Health Organization, 2020.

<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/335820/WHO-EURO-2020-1160-40906-55390-eng.pdf> Lest 14.12.2020.

2. Michie S, West R, Harvey N. The concept of "fatigue" in tackling covid-19. *BMJ* 2020; 371: m4171. [PubMed][CrossRef]
3. LOV-2011-06-24-30. Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. (helse- og omsorgstjenesteloven). <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-30?q=helse%20og%20omsorgstjenesteloven> Lest 14.12.2020.
4. Pasientens primærhelsetjeneste må ledes – om ledelse av det medisinske tilbudet i kommunene. Oslo, Den norske legeforening, 2017.
<https://www.legeforeningen.no/contentassets/64e1885f4aa24b63b9fb4f175f4f44ef/pasientens-primarhelsetjeneste-ma-ledes.pdf> Lest 14.12.2020.
5. Kommunal legetjeneste – kan den ledes? Oslo: KS og Agenda Kaupang, 2016.
<https://www.ks.no/contentassets/b3154b3436fd4c85beff563a69d17b11/rapport.pdf> Lest 14.12.2020.
6. Regjeringen. Statsministerens redegjørelse om håndteringen av koronapandemien.
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/statsministerens-redegjorelse-om-handteringen-av-koronapandemien-for-stortinget/id2783782/> Lest 14.12.2020.

Publisert: 29. desember 2020. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.20.1021
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 13. juli 2026.